
УДК 378.147+378.12

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА АКАДЕМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

О. В. Прудніков, С. М. Василюк, А. І. Гуцуляк

*Івано-Франківський національний медичний університет;
кафедра хірургії №1; 76018, м. Івано-Франківськ, Галицька,2;
e-mail: s.prudn@gmail.com*

В статті проаналізована сутність психолого-педагогічної культури викладача. Доведено, що високий рівень академічної культури викладача вищої школи України, можливий лише за умови його обов'язкової психолого-педагогічної підготовленості.

Ключові слова: психолого-педагогічна культура, академічна культура викладача вищої школи.

Вступ. Перехід до модульного принципу організації педагогічного процесу вимагає досконалої підготовки професорсько-викладацького складу до управління пізнавальної діяльності в студентів та вихованням у них духовних цінностей. Така підготовка повинна сприяти формуванню високого рівня психолого-педагогічної культури викладача.

Основна частина. Академічна культура, за висловлюванням професора Г.Ф. Хоружого, – це сукупність способів і методів діяльності університетської спільноти, її системна інтегрована якість, що відбиває досягнутий рівень розвитку. Вона виступає як сукупність соціальних норм і цінностей, що генетично не успадковується, а формуються історично і притаманні конкретній суспільній системі. Академічна культура включає певні явища, процеси, відносини, що якісно відрізняють науково-педагогічних працівників від інших спільнот та соціальних груп суспільства [1]. Така культура виступає як тип духовної культури, яка, у свою чергу, включає всі види, форми і рівні суспільної свідомості, освіти і виховання, установи культури. Основною складовою цієї культури є психолого-педагогічна культура університетської спільноти, важливими елементами якої є:

- уміння викладача встановлювати особливий тип взаємовідносин, який сприяє розвитку і розкриттю наявних та потенційних можливостей студента. Основу цих стосунків складають «безоцінчне сприйняття» партнерів у спілкуванні, що виявляється в неупередженості та руйнації існуючих стереотипів. Така парадична взаємовідносин передбачає свободу та творчий пошук як студентів, так і викладачів – педагогів.

- розвиток критичного, рефлексивного мислення викладача, який виступає основною умовою складання як власної стратегії руху на шляху пошуку найефективніших способів педагогічної діяльності, так і про-

гнозування руху студента в освітньому просторі. Напрацювання щодо реалізації принципів кредитно-трансферної системи повинні бути адаптовані як до умов ВНЗ в цілому, виходячи з його специфіки, так і до індивідуальності викладача. Формуванню рефлексивних здібностей педагога повинна сприяти відповідно проведена робота у навчальному закладі. Ще можуть бути психолого-педагогічні семінари, які можуть проводити рефлексивні ігрові тренінги, що сприяють інтенсифікації процесів самовизначення, самопізнання та самоактуалізації особистості;

- позиція викладача має стати управлінською: студент і студентська група виступають об'єктами управлінської діяльності. Останнє передбачає забезпечення прозорості навчального процесу, який має досягатися перш за все максимальною поінформованістю студента.

Праця викладача, незалежно від його рівня, вимагає, з одного боку, професійної компетентності: знань та умінь; а з іншого – соціально-психологічної компетентності: знань у галузі психології особистості, колективу, спілкування, управління та уміння розуміти себе та інших. У сучасних умовах актуально стає саме психологічна підготовка викладачів вищих медичних закладів, яка дозволить їм не тільки використовувати знання та ідеї з медичних дисциплін для вирішення практичних питань у професійній діяльності, а й допоможе розвинути в собі соціально значимі якості особистості.

Аналіз опрацьованої літератури, індивідуальні бесіди зі студентами та викладачами, проведення кураторських годин дозволили скласти психологічний портрет сучасного викладача, та визначити якості, які забезпечують успішність виконання професійної діяльності. Ці якості можна умовно поділити на такі категорії: психічні процеси, психічні стани та психологічні особливості:

- психічні процеси: (добре розвинена пам'ять, високий рівень розподілу уваги, аналітичне, творче мислення, креативність);
- психічні стани: (психічна та емоційна урівноваженість);
- психологічні особливості: (організаторські здібності, ораторські здібності, комунікативні здібності, здатність до співчуття) [2].

Мистецтво спілкування завжди вважалося органічною складовою професіоналізму викладача, який повинен мати нестандартний погляд, володіти самостійним аналітичним мисленням, відзначатися етикою у спілкуванні, мати дар вести за собою колектив не силою наказів чи влади, а силою аргументів і переконуючого слова. Спілкування викладача і студента потребує від викладача певних навичок і вмінь. А саме: уміння слухати та говорити; переконувати та наказувати; давати поради; впливати на вихованців; управляти груповою діяльністю; активувати думку, мислення в процесі навчальної діяльності; допомагати приймати рішення тощо.

У спілкуванні викладача і студента подекуди виникають труднощі, причинами яких, на нашу думку, є низький інтелектуальний рівень студентів або ж завищена у них самооцінка, низький рівень культури спілкування. А у викладачів – небажання або невміння зрозуміти студентів, апатія до них, або ж поганий настрій.

Гуманістичний підхід викладача у спілкуванні визначається тим, що воно не можливе без взаємного визначання свободи і унікальності, гідності та суверенності тих, хто спілкується.

Найскладнішою проблемою гуманізації стосунків між викладачем і студентом залишається методична робота з формування етико-педагогічних навичок спілкування. Викладача (за фахом медика) потрібно вчити, як встановлювати мовний, візуальний, тактичний контакт з особистістю; створювати ситуації успіху «авансової довіри», оцінки; демократизувати стосунки. Викладач повинен вміти встановлювати особливий тип взаємовідносин, який сприяє розвитку і розкриттю наявних та потенційних можливостей студента.

У педагогіці такий тип взаємовідносин прийнято називати як «партнерський», «діалогічний», «суб'єкт – суб'єктивний» і який, за своєю суттю, опирається на засади гуманістичної психології. Основу цих стосунків складають безоціночне сприйняття партнерів по спілкуванню, що виявляється в неупередженості та руйнації існуючих стереотипів; «емпатійній підтримці» або ж умінні розуміти психічний стан співбесідника та здатності вирішувати проблеми конструктивним способом; «довіри до власних почуттів» як необхідної умови збереження власної індивідуальності та відкритості у спілкуванні.

Гуманістична парадигма взаємовідносин передбачає свободу та творчий пошук як студентів, так і викладачів-педагогів.

Основною умовою складання як власної стратегії руху на шляху пошуку найбільш ефективних способів педагогічної діяльності, так і прогнозування руху студента в освітньому просторі є розвиток критичного, рефлексивного мислення викладача.

Відмінною особливістю навчального процесу в умовах кредитно-трансферної системи є фактичне «авторство» викладача в процесі розробки та викладання дисципліни. Неможливо запозичити «чужий» досвід з цього питання у готовому вигляді для користування. Він повинен бути адаптованим як до умов вищого навчального закладу, виходячи із його специфіки, так і до індивідуальності самого викладача.

Формуванню рефлексивних здібностей сприяє відповідна організація «рефлексивного середовища» в процесі підготовки викладачів до інноваційної діяльності. У нашому університеті процес підготовки суб'єктів педагогічного процесу до діяльності в умовах кредитно-трансферної системи навчання відбувається під час проведення психолого-педагогічного семінару, де здійснюється медіаосвітнє навчання викладачів, проводяться рефлексивні ігрові тренінги, що сприяють інте-

нсіфікації процесів самовизначення, самопізнання та самоактуалізації особистості. Включення викладача у ряд проблемно-конфліктних і критично-формуючих ситуацій, в яких він виявляє себе як цілісний суб'єкт на перехресті соціальних та особистісних позицій, помітно сприяє його професійному розвитку.

На нашу думку, викладач вищої школи повинен володіти педагогічною деонтологією, яка визначає правила і норми поведінки педагога у сфері його професійної діяльності, формує моральні цінності педагогічної професії через засвоєння її нормативних засад.

Позиція викладача в умовах інноваційної освіти стає управлінською. Студент і студентська група виступають об'єктами управлінської діяльності викладача і вирішення ними навчальних завдань та досягнення поставлених цілей можливо лише за умов відповідних управлінських дій, а саме: вмілого планування навчальної діяльності, організації процесу навчання і виховання, вмілого внутрішнього спонукання студента до високоефективної аудиторної та позааудиторної роботи, об'єктивного способу оцінювання результатів навчальної діяльності студентів.

Система взаємодії викладача і студента повинна бути зрозумілою, чіткою і прозорою. Звернення уваги на цей аспект діяльності викладача зумовлений необхідністю перебудови традиційних форм, методів навчання у вищій школі, а особливо способів оцінювання його результатів. Запровадження модульно-рейтингової технології навчання у вищих навчальних закладах зумовило появу різних систем оцінювання. Як показує практика, часто вони є не сповна виважені самими викладачами, що примушує його в процесі роботи підганяти результати оцінювання до відповідної системи балів, рейтингів тощо. У свою чергу така невідповідність зумовлює високе психологічне напруження, роздратування, нервозність, що потім змінюється на апатію та байдужість студента. За таких умов мета, на яку спрямовані інноваційні зміни у ВНЗ, часто може замінитися псевдометою, зокрема необхідність у розвитку самостійності студента може трансформуватись у головну мету – звільнення студента від екзамену за хорошу успішність упродовж семестру.

Людина із загальним низьким рівнем культури, викривленою системою цінностей та духовною недорозвиненістю, навіть, якщо має диплом про вищу освіту та великий запас професійних знань, не може позитивно впливати на розвиток суспільства. А тому на закладах вищої медичної освіти лежить відповідальність за формування духовних цінностей, а саме гармонійної висококультурної, духовно багатой та морально зрілої особистості.

Висновки.

Окреслимо провідні шляхи розвитку високого рівня психологопедагогічної культури викладача вищої школи, які сприятимуть ефективному формуванню його академічної культури:

- створення ефективної системи підготовки викладачів вищої медичної школи, здатних до реалізації гуманістичної особистісно-орієнтованої парадигми;
- вивчення принципів, норм і правил професійної поведінки викладача;
- визначення професійно важливих якостей педагога-викладача, які мають моральну природу;
- визначення і аналіз типових помилок педагогічної поведінки, пов'язаних з недотриманням норм педагогічної моралі.

Література

1. Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Г.Ф.Хоружий. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2012. – 320 с.
2. Добко Т. Університет, академічна культура і забезпечення якості. / Тарас Добко // Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: [навч.посібник.] / за ред. Т.Добка, М.Головянко, О.Кайкової, В.Герзіяна, Т.Тіхонена. – Львів: Манускрит, 2014. – С. 58-68.
3. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: Підручник. – 4-те вид., випр. і доп. – К.: Каравела, 2014. – 360с.

Стаття надійшла до редакційної колегії 21.12.2018 р.

*Рекомендовано до друку д.м.н., професором **Гриб В.А.**,
д.м.н, професором **Прищук Л.А.** (м.Київ)*

PSYCHOLOGY-PEDAGOGICAL CULTURE AS THE COMPOSITION OF ACADEMIC CULTURE OF THE TEACHER OF HIGH SCHOOL

O. V. Prudnikov, S. M. Vasilyuk, A.I. Gutsulyak

*Ivano-Frankivsk National Medical University; Department of Surgery № 1;
76018, Ivano-Frankivsk, Galitska Str., 2; e-mail: s.prudn@gmail.com*

The article analyzes the essence of the psychological and pedagogical culture of the teacher. It is proved that a high level of academic culture of a teacher of higher education in Ukraine is possible only subject to compulsory psychological and pedagogical preparedness.

Key words: *psychological and pedagogical culture, academic culture of a teacher of higher education.*